

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕНЬ У ГАЛУЗІ ФІНАНСІВ

DOCTRINAL APPROACHES TO THE CONCEPT AND CLASSIFICATION OF OFFENCES IN THE FINANCIAL INDUSTRY

Рекуненко Т.О., к.ю.н., доцент,
начальник відділу забезпечення якості освіти
Харківський національний університет внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-7668-0581

У статті автором наводиться поняття та класифікація правопорушень в галузі фінансів. Під останнім пропонується розуміти протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність), що посягає на суспільні відносини, які виникають між державою, фізичними та юридичними особами у процесі здійснення ними фінансово-економічної, фінансово-кредитної та іншої пов'язаною із фінансами діяльності за вчинення якого передбачено настання адміністративної відповідальності. Наводяться загальні (є діянням, що може виражатися як у формі дії, тобто активної поведінки суб'єкта адміністративного правопорушення у галузі фінансів так і бездіяльності, що характеризується пасивною поведінкою суб'єкта правопорушення; протиправність; винність; суспільна шкідливість) та спеціальні ознаки адміністративних правопорушень в галузі фінансів (ознаки, що притаманні лише окремим видам адміністративних правопорушень: спосіб вчинення; час вчинення; настання шкідливих наслідків; причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками тощо)

Основні правопорушення в фінансовій галузі класифікуються за сферами регулювання суспільних відносин, а саме: у сфері валютного регулювання; у сфері податків, податкового обліку і аудиту; обігу цінних паперів та діяльності на організованих ринках; банківських відносин; загальнообов'язкового державного соціального страхування; у сфері виконання вексельних зобов'язань; у сфері економіки і фінансової дисципліни; у сфері державних закупівель; господарської діяльності; у сфері залучення коштів фізичних та юридичних осіб в управління з метою фінансування будівництва житла.

Зазначено, що в умовах сьогодення в сфері фінансового контролю існують певні недоліки та прогалини, які не відповідають потребам суспільства, оскільки економіка країни зазнає значних втрат. З числа найсуттєвіших, вирізняються організаційно-управлінські детермінанти, які стосуються дефектів у діяльності органів публічного управління та владних інституцій. Наявність таких детермінант зумовлене недосконалістю розрахунків та організації управління, відсутністю належного механізму взаємодії правоохоронних, контролюючих органів, зокрема, податкових органів, Національного банку України в аспекті організаційно-управлінського забезпечення. Серед основних чинників, що справляють потужний вплив на фінансово-економічні делікти виокремлюється і значний рівень тінізації економіки, корупції, сприятливі умови легалізації незаконно отриманих коштів, проблеми правової, інформаційної забезпеченості

Ключові слова: фінанси, економіка, правопорушення, адміністративно-правове регулювання, адміністративна відповідальність, класифікація, фінансовий контроль.

In the article, the author presents the concept and classification of offenses in the financial sector. The latter is proposed to be understood as an unlawful, culpable act (action or inaction) that encroaches on public relations that arise between the state, individuals and legal entities in the process of their carrying out financial, economic, financial and credit and other finance-related activities, for the commission of which administrative liability is provided. General (an act that can be expressed both in the form of action, i.e. active behavior of the subject of an administrative offense in the field of finance, and inaction, characterized by passive behavior of the subject of the offense; illegality; guilt; social harm) and special signs of administrative offenses in the field of finance (signs that are inherent only to certain types of administrative offenses: method of commission; time of commission; occurrence of harmful consequences; causal relationship between the illegal act and harmful consequences, etc.) are given. The main offenses in the financial sector are classified by areas of regulation of social relations, namely: in the field of currency regulation; in the field of taxes, tax accounting and audit; circulation of securities and activities in organized markets; banking relations; mandatory state social insurance; in the field of fulfillment of promissory notes obligations; in the field of economics and financial discipline; in the field of public procurement; economic activity; in the field of attracting funds from individuals and legal entities to management for the purpose of financing housing construction.

It is noted that in the current conditions in the field of financial control there are certain shortcomings and gaps that do not meet the needs of society, since the country's economy suffers significant losses. Among the most significant, organizational and managerial determinants stand out, which relate to defects in the activities of public administration bodies and government institutions. The presence of such determinants is due to the imperfection of calculations and management organization, the lack of a proper mechanism for interaction between law enforcement, regulatory bodies, in particular, tax authorities, the National Bank of Ukraine in terms of organizational and managerial support. Among the main factors that have a powerful impact on financial and economic crimes, a significant level of shadow economy, corruption, favorable conditions for the legalization of illegally obtained funds, problems of legal and information security

Key words: finance, economy, offense, administrative and legal regulation, administrative liability, classification, financial control.

Постановка проблеми. Нині, в державі спостерігаються негативні явища та тенденції, що впливають на галузь фінансів, завдають шкоди суспільним відносинам, а, від так, й всьому державному механізму. Йдеться, перш за все, про правопорушення в галузі фінансів. Незважаючи на значний внесок учених, наявна проблематика й досі не позбавлена актуальності, що безумовно свідчить про багатогранний і складний характер цього процесу. Тим паче, що поняття «правопорушення в галузі фінансів» на відміну від загального «адміністративне правопорушення» під яким визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встанов-

лений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність, немає законодавчого та іншого нормативно-правового закріплення. Поряд із цим, в науці і до теперішнього часу не розроблено будь-яких класифікацій таких правопорушень, що перешкоджає впровадженню комплексних заходів запобігання деліктним проявам в фінансовій галузі.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальні питання адміністративно-правового регулювання у сфері економічної діяльності держави розглядаються в працях таких вчених як: Н. С. Андрійченко, О. О. Бригінєць, Г. С. Буга, О. С. Заяць, І. І. Комарницька, В. М. Прасюк, О. М. Резнік,

М. М. Садченко, Р. Д. Тройчук, М. С. Уткіна, С. В. Четет та інші. Важливою метою наукових досліджень є впровадження їх результатів у практику, зокрема, для законодавців, урядових органів, підприємств, установ, організацій, які мають відношення до фінансової галузі, а також для суспільства та громадськості, зацікавленої в забезпеченні безпеки та якості фінансово-економічних відносин. Аналіз поточного стану наукових досліджень дозволив узагальнити досягнуті результати та виявити важливі правові питання, які потребують додаткового спеціального вивчення, що, в свою чергу, сприятиме отриманню нових знань.

Виклад основного матеріалу. Передусім, для загального розуміння, авторами тлумачного словника сучасної української мови зазначається, що «правопорушення» – це порушення норм поведінки, встановлених законом чи іншим нормативно-правовим актом [7, с. 1102]. Дещо інший підхід зазначений вже в енциклопедичній літературі, де вчені зауважують, що правопорушення – це суспільно небезпечне або шкідливе діяння (дія або бездіяльність), яке порушує норму права [6, с. 696].

На переконання О. Ф. Скакун, правопорушення – це суспільно небезпечне або суспільно шкідливе протиправне винне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатної особи, за яке передбачена юридична відповідальність [24]. Натомість, О. В. Мінченко пропонує під правопорушенням розуміти винне, протиправне, суспільно небезпечне та суспільно шкідливе діяння (дія чи бездіяльність) деліктоздатного суб'єкта, що тягне юридичну відповідальність [25, с. 225]. Своєю чергою, А. Й. Іванський дійшов висновку, що правопорушення – це протиправне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта (фізичної чи юридичної особи), яке зазіхає на інтереси особи, держави та суспільства загалом, що охороняються законом, і за яке встановлена юридична відповідальність [10, с. 133]. Втім, К. Г. Волинка зазначає, що правопорушення є суспільно шкідливим діянням (у формі дії або бездіяльності) дієздатного суб'єкта, що суперечить вимогам правових норм. Окрім цього, акцентується увага й на тому, що правопорушення є поведінкою, яка завдає шкоди правам та інтересам як окремих осіб, так і суспільству в цілому, а тому є соціальною і юридичною протилежністю правомірної поведінки [8, с. 178].

З аналізу вищенаведених дефініцій випливає, що змістовно вони не мають якихось суттєвих відмінностей, окрім того, що одні дослідники ототожнюють правопорушення з протиправною (неправомірною) поведінкою, інші – називають протиправним діянням (дією чи бездіяльністю). Однак, важливо звернути увагу на те, що більшість із наведених трактувань побудовані з урахуванням сутнісних характеристик цього поняття, а саме: 1) є діянням (дією або бездіяльністю) особи (фізичної або юридичної); 2) є поведінкою лише дієздатних та деліктоздатних осіб (які усвідомлюють значення своїх дій та здатні нести юридичну відповідальність); 3) має свідомо-вольовий характер (дії повинні залежати від волі та свідомості особи, вони мають бути добровільними); 4) є винним (виражає негативне ставлення правопорушника до інтересів особи, суспільства чи держави); 5) має протиправний, неправомірний характер (суперечить нормам права); 6) є суспільно небезпечним або суспільно шкідливим (об'єктивна ознака, що відрізняє правомірну поведінку від неправомірної) тощо [15, с. 72–73].

Разом із цим, варто додати, що в теорії адміністративного права існують різні підходи й щодо визначення правопорушень в галузі фінансів, оскільки, одночасно аналізуються категорії «правопорушення в галузі фінансів» (зокрема, В. О. Іванцов), «правопорушення у сфері фінансів» (наприклад, Т. А. Кобзєва), «правопорушення у сфері публічних фінансів» (О. Д. Головенко та інші), «правопорушення у фінансово-економічній

сфері» (І. І. Комарницька), «правопорушення у фінансовій сфері» (К. С. Радзівіл, О. С. Заяць) тощо [20, с. 144]. На влучне переконання Ю. В. Оніщика, фінансове правопорушення необхідно визначати як у найширшому, так і у вузькому значеннях. У вузькому розумінні – це суспільно шкідливе, протиправне та недбале діяння суб'єкта делікту, що порушує врегульований правовими нормами порядок утворення, розподілу та використання публічних коштів, за яке законом встановлено матеріальну відповідальність. Водночас у найширшому розумінні фінансове правопорушення – це суспільно шкідлива, протиправна та недбала дія суб'єкта правопорушення, яка порушує регламентовані законодавчо встановленими правовими нормами процедури формування, розподілу та використання публічних коштів і підлягає фінансовій, адміністративній та кримінальній відповідальності. Юридичний склад фінансового правопорушення включає мету (регульований правовими нормами порядок утворення, розподілу та використання суспільних коштів), об'єктивну сторону (діяння, суспільну шкоду, протиправність), суб'єктивну сторону (вину) та суб'єкта правопорушення, а також охоплює вид юридичної відповідальності, що виникає за таке правопорушення: у вузькому розумінні – суто фінансову, а в ширшому – адміністративну, кримінальну та фінансову [19].

Основою виокремлення фінансового правопорушення як самостійного виду юридичного правопорушення є специфіка фінансових правовідносин, які є об'єктом посягання [5, с. 84; 22, с. 23]. З цього приводу, вважаємо за необхідне навести ще декілька визначень які є в правничій науці. Наприклад, О. С. Заяць та Д. М. Кобелька під правопорушеннями в фінансовій сфері розуміють суспільно шкідливе, небезпечне винне, протиправне діяння (дія або бездіяльність) деліктоздатного суб'єкта, що направлено на порушення норм фінансового законодавства, за допомогою якого здійснюється регулювання централізованих і децентралізованих фондів [14, с. 197; 9, с. 25–26]. І. І. Комарницька пропонує під поняттям «правопорушення у фінансово-економічній сфері» розуміти суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта, що посягає на відносини щодо створення, розподілу і перерозподілу фондів фінансових ресурсів та фінансових активів держави задля задоволення господарських потреб, виробництва, розподілу, обміну, споживання товарів чи послуг, реалізації публічно-правових послуг у фінансово-економічній сфері, гарантування здійснення державою фінансово-економічних функцій [17, с. 70].

Ю. М. Піпко визначає фінансове правопорушення як антисуспільне, протиправне, винне діяння, вчинене деліктоздатною особою, яке посягає на встановлену чинним законодавством фінансову дисципліну і за яке передбачене адміністративну, кримінальну відповідальність або застосування фінансових (штрафних) санкцій та/або пені [20, с. 147]. Поряд з правовою категорією «фінансові правопорушення» донедавна використовувався ще й такий термін як «порушення бюджетного законодавства» під яким розумілось порушення учасником бюджетного процесу встановлених Бюджетним кодексом України чи іншим бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання [12]. Проте, В. О. Іванцов вказує, з чим необхідно погодитись, що враховуючи той факт, що адміністративним законодавством можуть охоронятися лише реально існуючі суспільні відносини, об'єкт адміністративних правопорушень в галузі фінансів становлять суспільні відносини, що відображають зовнішню форму прояву фінансів та суспільні відносини, що виникають при виконанні останніми притаманних їм функцій. Тому до них варто віднести систему суспільних відносин, що пов'язані з формуванням, розподілом та використанням централізованих та децентралізованих грошових фондів і систему суспільних відносин, що

пов'язані зі створенням умов для здійснення контролю за ними як видові об'єкти адміністративних правопорушень в галузі фінансів, які разом складають їх родовий об'єкт [11, с. 33].

Узагальнивши позиції науковців та положення адміністративного права, під правопорушенням в галузі фінансів пропонуємо розуміти *протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність), що посягає на суспільні відносини, які виникають між державою, фізичними та юридичними особами у процесі здійснення ними фінансово-економічної, фінансово-кредитної та іншої пов'язаною із фінансами діяльністю за вчинення якого передбачено настання адміністративної відповідальності*.

Відповідне правопорушення наносить шкоду фінансовій системі держави, через що нівелюються права та законні інтереси громадян. Якщо розглядати склад даного виду правопорушень, то в загальному вигляді він виглядатиме так: об'єкт – фінансова система України, яка зазнає втрат через неправомірні дії в галузі фінансів; об'єктивна сторона правопорушення – проведення певної фінансової діяльності у незаконний спосіб чи з порушенням вимог законодавства до певного виду діяльності або недотримання деяких процесуальних дій під час провадження діяльності; суб'єкт правопорушення – громадяни України, іноземці, особи без громадянства, яким на момент вчинення правопорушення виповнилося 16 років; суб'єктивна сторона – виражається виною, яка характеризується формою прямого умислу. Той, хто вчиняє адміністративне правопорушення в галузі фінансів, має умисел на заволодіння коштами, приховування реальної картини фінансового стану підприємства, установи чи організації, ухилення від сплати певних обов'язкових внесків тощо [4].

Детермінанти вчинення таких деліктів вивчалися низкою вітчизняних вчених. З числа найсуттєвіших, ними виділяються організаційно-управлінські детермінанти, які стосуються дефектів у діяльності органів публічного управління та владних інституцій. Наявність таких детермінант зумовлене недосконалістю розрахунків та організації управління, відсутністю належного механізму взаємодії правоохоронних, контролюючих органів, зокрема, Національної поліції, податкових органів, Національного банку України (далі – НБУ) в аспекті організаційно-управлінського забезпечення боротьби з деліктами. Важливою детермінантною складовою є недоліки системи правового регулювання фінансово-економічної сфери. Серед основних причин та умов вчинення, науковці та юристи-практики визначають неточності нормативно-правових актів, що стосуються фінансово-економічної сфери, наявні вади у функціонуванні правоохоронних структур й контролюючих органів з приводу здійснення перевірок, документування деліктної діяльності. Окрім цього, в якості чинників, що справляють потужний вплив на фінансово-економічні делікти виокремлюють значний рівень тінізації економіки, корупції, сприятливі умови легалізації незаконно отриманих коштів, проблеми правової й інформаційної забезпеченості [13].

Законодавче розташування правопорушень у галузі фінансів свідчить про об'єднання їх у Главу 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [16] разом з іншими протиправними діяннями, а саме з правопорушеннями в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг й підприємницької діяльності. Зазначене є підставою говорити про відсутність чіткого відмежування адміністративних правопорушень у галузі фінансів від інших, хоча і споріднених, правовідносин. У зв'язку з чим, основні правопорушення у цій галузі, нами пропонується виділити та класифікувати, передусім, за сферами регулювання суспільних відносин, а саме:

1) у сфері валютного регулювання:

– порушення правил про валютні операції (ст. 162 КУпАП);

– порушення порядку здійснення валютних операцій (ст. 162¹ КУпАП);

2) у сфері податків, податкового обліку і аудиту:

– порушення порядку ведення податкового обліку, надання аудиторських висновків (ст. 163¹ КУпАП);

– неподання або несвоєчасне подання платіжних доручень на перерахування належних до сплати податків та зборів (обов'язкових платежів) (ст. 163² КУпАП);

– невиконання законних вимог посадових осіб податкових органів (ст. 163³ КУпАП);

– порушення порядку утримання та перерахування податку на доходи фізичних осіб і подання відомостей про виплачені доходи (ст. 163⁴ КУпАП);

– порушення порядку подання декларації про доходи та ведення обліку доходів і витрат (ст. 164¹ КУпАП);

– порушення порядку надання інформації, необхідної для здійснення оцінки фіскальних ризиків, та невжиття заходів у сфері управління фіскальними ризиками (ст. 164¹⁹ КУпАП);

– ненадання аудитором інформації до Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (ст. 166²⁶ КУпАП);

3) у сфері обігу цінних паперів та діяльності на організованих ринках:

– розміщення цінних паперів без реєстрації їх випуску або порушення порядку здійснення емісії цінних паперів (ст. 163 КУпАП);

– приховування інформації про діяльність емітента (ст. 163⁵ КУпАП);

– ненадання документів, надання яких передбачено законодавством про депозитарну систему України (ст. 163⁶ КУпАП);

– маніпулювання на організованих ринках (Стаття 163⁸ КУпАП);

– порушення порядку внесення змін до системи депозитарного обліку цінних паперів (ст. 163¹⁰ КУпАП);

– порушення порядку розкриття інформації на ринках капіталу та організованих товарних ринках або у системі накопичувального пенсійного забезпечення (ст. 163¹¹ КУпАП);

4) у сфері банківських відносин:

– порушення банківського законодавства, законодавства у сфері державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг, валютного законодавства, законодавства, яке регулює переказ коштів в Україні, нормативно-правових актів Національного банку України або здійснення ризикових операцій, які загрожують інтересам вкладників чи інших кредиторів банку (ст. 166⁵ КУпАП);

– протидія тимчасовій адміністрації або ліквідації банку (ст. 166⁷ КУпАП);

– порушення порядку зайняття діяльністю з надання фінансових послуг (ст. 166⁸ КУпАП);

5) у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування:

– порушення законодавства про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ст. 165¹ КУпАП);

– порушення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття (ст. 165³ КУпАП);

– порушення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (ст. 165⁴ КУпАП);

– порушення законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (ст. 165⁵ КУпАП);

6) у сфері виконання вексельних зобов'язань:

– порушення умов видачі векселів (ст. 163¹² КУпАП);

7) відносини у сфері економіки і фінансової дисципліни:

– порушення законодавства з фінансових питань (ст. 164-2 КУпАП);

– порушення порядку здійснення операцій з електронними грошима (ст. 163¹⁴ КУпАП);

– порушення порядку проведення готівкових розрахунків та розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) (ст. 163¹⁵ КУпАП);

– порушення порядку оприлюднення фінансової звітності або консолідованої фінансової звітності (ст. 163¹⁶ КУпАП);

8) *порушенні бюджетного законодавства:*

– порушення бюджетного законодавства (ст. 164¹² КУпАП);

9) *у сфері державних закупівель:*

– порушення законодавства про закупівлі (ст. 164¹⁴ КУпАП);

10) *суспільні відносини у сфері господарської діяльності*

– приховування стійкої фінансової неспроможності (ст. 164¹⁵ КУпАП);

11) *у сфері залучення коштів фізичних та юридичних осіб в управління з метою фінансування будівництва житла:*

– порушення законодавства, що регулює фінансові механізми здійснення інвестицій у будівництво житла (ст. 166¹³ КУпАП) [16].

Ознака «суспільної небезпеки» та специфіка характеру заподіяної шкоди, що заподіюється правопорушеннями в галузі фінансів, дозволяють розрізняти адміністративні правопорушення з формальним та матеріальним складом. Правопорушення з матеріальним складом обов'язково спричиняють шкідливі наслідки, матеріальні збитки, й формальні, – передбачають діяння, які за своєю природою є суспільно небезпечними незалежно від настання шкідливих наслідків [18, с. 301].

Будь-яке правопорушення у галузі фінансів відбувається у визначеному місці, в певний час і за певних обставин, причому винний діє відповідним способом і найчастіше використовує певні засоби для реалізації власних цілей. Місцем вчинення є приміщення, будівля, кімната або інше місце, де вчиняються протиправні дії (офіс, кабінет бухгалтера, директора). Загалом місце вчинення правопорушення у галузі фінансів є комплексною категорією, яка може складатись із декількох компонентів. Із цього випливає, що фактичним місцем його вчинення вважається регіон (місто, район), який контролюється певною установою. Час вчинення правопорушень у галузі фінансів можна визначити через програмні або банківські забезпечення, якщо вони використовувалися при порушенні. Відповідні правопорушення, нерідко, мають характер триваючих, оскільки можуть починатись із моменту внесення відповідних даних до документів та завершуватись, зокрема, несплатою в установлений термін певних платежів. Залежно від виду платежу час протиправних дій може охоплювати від декількох днів до декількох місяців і навіть років. Мотиви правопорушень у галузі фінансів, зазвичай, мають корисливий характер.

З метою надання характеристики правопорушень у галузі фінансів необхідним є також з'ясування ознак, властивих загалом всім правопорушенням. В теорії адміністративного права питання виділення ознак правопорушення або ознак протиправного діяння, що може бути визнаним адміністративним правопорушенням, приділено увагу досить великої кількості вчених та науковців [1, с. 172; 2, с. 386–387; 3, с. 84–85; 23, с. 38]. З огляду на існуючі точки зору вітчизняних дослідників щодо ознак адміністративного правопорушення, а також з урахуванням специфіки правопорушень у галузі фінансів, вбачається доцільним поділити ознаки останніх на загальні та спеціальні.

До загальних ознак адміністративного правопорушення в галузі фінансів необхідно віднести такі, що притаманні всім видам адміністративних правопорушень, а саме:

1) є діянням, що може виражатися як у формі дії, тобто активної поведінки суб'єкта адміністративного правопорушення у галузі фінансів (до прикладу, порушення правил про валютні операції (ст. 162 КУпАП)), так і бездіяльності, що характеризується пасивною поведінкою суб'єкта такого виду адміністративного правопорушення (наприклад, порушення порядку утримання та перерахування податку на доходи фізичних осіб і подання відомостей про виплачені доходи (ст. 163⁴ КУпАП);

2) протиправність (вчинення діяння визнається адміністративним правопорушенням у галузі фінансів за умови, що воно передбачено відповідною нормою глави 12 Особливою частини розділу II КУпАП);

3) винність (характеризується наявністю у особиправопорушника відповідного психічного ставлення до вчиненого адміністративного правопорушення у галузі фінансів та його наслідків);

4) суспільна шкідливість (має свій прояв у заподіянні або створенні загрози заподіяння шкоди об'єкту посягання, яким виступають суспільні відносини у галузі фінансів);

5) адміністративна караність (визнання вчиненого діяння адміністративним правопорушенням у підприємницькій діяльності має наслідком притягнення особи-правопорушника до адміністративної відповідальності, що передбачена санкцією відповідної норми глави 12 Особливою частини розділу II КУпАП).

Серед спеціальних ознак адміністративних правопорушень у галузі фінансів доцільно виділити наступні: 1) основні:

– ознаки, якими характеризуються всі адміністративні правопорушення в галузі фінансів:

– специфіка об'єкта посягання, яким є суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення фінансової діяльності;

– діяння, що визнаються адміністративними правопорушеннями, відповідальність за які передбачено відповідною нормою глави 12 Особливою частини розділу II КУпАП, порушують законодавчі вимоги, встановлені нормами господарського права, фінансового права, податкового права тощо;

– вчиняються спеціальним суб'єктом (посадові особи органів державної влади або органів місцевого самоврядування);

2) факультативні:

– ознаки, що притаманні лише окремим видам адміністративних правопорушень в галузі фінансів:

– спосіб вчинення адміністративного правопорушення в галузі фінансів;

– час вчинення (наприклад, неподання фінансової звітності є адміністративним правопорушенням, відповідальність за яке настає за ст. 164² КУпАП, при цьому подання фінансової звітності має чітко визначені терміни);

– настання шкідливих наслідків (наприклад, адміністративна відповідальність за приховування стійкої фінансової неспроможності (ст. 164¹⁵ КУпАП) настає за умови наявності шкідливих наслідків))

– причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками тощо. Якщо наявність основних ознак є головною умовою для кваліфікації діяння як адміністративного правопорушення в галузі фінансів, передбаченого відповідною нормою глави 12 Особливою частини розділу II КУпАП, то факультативні ознаки є властивостями, притаманними лише окремим видам такої категорії адміністративних правопорушень.

Варто додати, що стягнення за вчинення правопорушення в галузі фінансів може бути накладене в межах, визначених КУпАП та іншими законодавчими актами України. При накладенні стягнення враховуються характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують

і обтяжують відповідальність [16]. За загальним правилом, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а в разі триваючого правопорушення – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення, за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП підвідомчі суду (судді). Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а в разі триваючого правопорушення – не пізніше як через три місяці з дня його виявлення [16]. Слід наголосити на тому, що одним з основних та найбільш поширених видів адміністративної відповідальності в галузі фінансів є штраф – грошове стягнення, що накладається на громадян і посадових осіб за адміністративні правопорушення [16]. Розмір такого стягнення залежить від встановленого неоподаткованого мінімуму доходів громадян. На наш погляд, слід погодитись із М. М. Бліхар, який зазначив, що в КУпАП досить чітко та ґрунтовно викладено питання, що стосуються адміністративної відповідальності за правопорушення в галузі фінансів, однак, на слушне переконання дослідника, нині необхідним є збільшення суми штрафів за їх вчинення. Це дасть змогу зменшити кількість таких правопорушень

та певним чином відшкодувати збитки, завдані державі та її громадянам протиправними діями [4].

Висновки. У державі відсутній дієвий та ефективний механізм запобігання правопорушенням в галузі фінансів, що свідчить про наявні прогалини в законодавстві щодо забезпечення фінансового контролю, а зменшений рівень показників податкових надходжень до бюджету, в умовах воєнного стану – про сучасні реалії функціонування публічних фінансів. В цілому, адміністративні правопорушення в галузі фінансів характеризуються наступними ознаками: здійснюють безпосередній вплив на фінансову безпеку держави та фінансово-економічні права фізичних та юридичних осіб; стійкість негативного впливу та заподіяння шкоди організаційно-економічним, а також виробничим відносинам, власності, функціонуванню господарського механізму держави; сприяють формуванню «тіньової» економіки та корупційної діяльності; високий ступінь латентності багатьох деліктних проявів у цій сфері. При цьому, кожне із правопорушень має об'єктивні та суб'єктивні ознаки, тобто такі характеристики, що деталізують протиправне діяння й дозволяють правильно кваліфікувати його за відповідною нормою розділу II Глави 12 КУпАП. Запропоноване поняття та представлена класифікація правопорушень є першим кроком на шляху до впровадження комплексних заходів запобігання деліктним проявам в фінансовій галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративне право : підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуй. Харків : Право, 2010. 624 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
3. Баштанник В. В., Шумляєва І. Д. Адміністративне право : навч. посіб. 2-е вид., переробл. і доповн. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 200 с.
4. Бліхар М. М. Адміністративна відповідальність за правопорушення у сфері фінансів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 365–368.
5. Будько З. М. Фінансово-правова відповідальність за вчинення податкових правопорушень: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2005. 259 с.
6. Великий енциклопедичний юридичний словник. за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юрид. Думка. 2007. 992 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD). уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : ВТФ «Перун». 2009. 1736 с.
8. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ : МАУП, 2003. 240 с.
9. Заяць О. С. Адміністративно-правові засади протидії правопорушенням у фінансовій сфері: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів. 2017. 212 с.
10. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність в сучасній Україні: теоретичне дослідження: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2009. 478 с.
11. Іванцов В. О. Адміністративно-правові засоби протидії правопорушенням в галузі фінансів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків. 2010. 216 с.
12. Інструкція про порядок проведення контрольних заходів контрольно-ревізійним відділом Державної судової адміністрації України: наказ Державної судової адміністрації України від 29.07.2011 р. № 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0120750-11#Text>
13. Ключко А. М., Нежевело В. В. Детермінанти злочинності у сфері банківської діяльності України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/ostannij-vipusk>.
14. Кобелька Д. М. До проблеми визначення поняття правопорушень у фінансовій сфері. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 11(1). С. 195–197.
15. Коваленко О. В. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення у підприємницькій діяльності: дис. ... докт. філософ.: 081 – Право. Суми. 2023. 231 с.
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print>
17. Комарницька І. І. Профілактика правопорушень у фінансово-економічній сфері засобами адміністративного права: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Львів. 2021. 497 с.
18. Нестеренко А. А. Юридичний склад фінансового правопорушення. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 292–304.
19. Оніщук Ю. В. Проблеми визначення поняття «фінансове правопорушення»: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінансове право*. 2015. № 2 (32). С. 8–11.
20. Піпко Ю. М. Поняття фінансового правопорушення: проблематика наукового підходу. *Право і суспільство*. 2023. № 5. С. 142–148.
21. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 р. № 569-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80#Text>
22. Савченко Л. А. Фінансове право : навч. посібник / Л. А. Савченко, А. В. Цимбалюк, В. К. Шкарупа та ін. Ірпінь : Акад. ДПС України, 2001. 85 с.
23. Середа В. В., Кісіль З. Р. Адміністративне право: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 520 с.
24. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Видання 2-е, перероблене і доповнене. Харків: Еспада, 2009. 752 с.
25. Теорія держави та права : навч. посіб. / за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.